

Examen VWO
2024

tijdvak 1
dinsdag 21 mei
9.00 - 12.00 uur

geschiedenis

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 26 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 71 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.
Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Door de tijd heen

De volgende koningen die een bijnaam hadden, staan in willekeurige volgorde:

- 1 De Franse koning Filips IV, die 'de Schone' werd genoemd vanwege zijn knappe uiterlijk, raakte twee jaar na de Guldensporenslag tijdens een veldslag met Vlaamse legers zwaargewond.
- 2 De Portugese koning Manuel I werd 'de Gelukkige' genoemd. Hij financierde onder andere de reis van Vasco da Gama, die als eerste Europeaan een zeeroute naar India ontdekte.
- 3 Frederik I werd 'de Winterkoning' genoemd omdat hij na een nederlaag tijdens de Dertigjarige Oorlog al na één winter moest vertrekken uit zijn koninkrijk Bohemen.
- 4 Joseph Bonaparte, de oudere broer van Napoleon, werd koning van Spanje. De Spanjaarden noemden hem 'Joseph het Drankorgel'.
- 5 Koning Harald, die 'Blauwtand' werd genoemd vanwege een rotte tand, verenigde de volken in zijn Deense rijk en bekeerde zich tot het christendom.
- 6 Koning Lodewijk XVI werd 'Meneer Veto' genoemd omdat hij de meeste voorstellen van het Franse parlement afwees.

- 2p 1 Zet de koningen in de juiste chronologische volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Prehistorie en oudheid

Gebruik bron 1.

Een bewering:

Door de boodschap die Lactantius met zijn boek wil overbrengen, is de beschrijving van de behandeling van Valerianus minder betrouwbaar.

- 2p 2 Leg deze bewering uit.

Twee gegevens over een reliëf dat Koning Sjapoer (zie bron 1) liet aanbrengen in een rotswand vlak bij de hoofdstad van zijn rijk:

- 1 Het reliëf werd gemaakt naar voorbeeld van een Romeinse afbeelding van keizer Marcus Aurelius (121-180).
- 2 Het reliëf toonde Sjapoer te paard met Valerianus knielend voor hem.

- 2p 3 Geef:

- voor gegeven 1 aan welk kenmerkend aspect je daarmee kunt illustreren, en
- met gegeven 2 aan welke propagandaboodschap Sjapoer daarmee wilde overbrengen aan zijn volk.

De middeleeuwen

Gebruik bron 2.

De maker heeft zich bij het vervaardigen van deze tekening waarschijnlijk gebaseerd op Romeinse voorbeelden van steden.

- 3p **4** Licht deze tekening toe door:
- met een kenmerkend aspect uit de vroege middeleeuwen uit te leggen waardoor het waarschijnlijk is dat de maker zich baseert op een voorbeeld van een Romeinse stad bij het vervaardigen van deze tekening, en
 - te verklaren waardoor een boek zoals dit psalmenboek de verspreiding van het christendom bevordert.

Gebruik bron 3.

Deze beschrijving is bruikbaar voor een onderzoek naar de Vlaamse economie in de twaalfde eeuw.

- 3p **5** Toon dit aan door:
- aan te geven dat de beschrijving past bij de economische positie van Vlaanderen in die tijd, en
 - uit te leggen welke voorwaarde voor succesvol handeldrijven je aan de beschrijving kunt ontleen.

De schatrijke Italiaanse bankier Giovanni Arnolfini vestigde zich in Brugge. Rond 1461 besloot de Bourgondische hertog Filips de Goede om Arnolfini een belangrijke functie aan zijn hof te geven **en** hem te benoemen in een ridderorde.

- 2p **6** Beredeneer:
- op welke wijze Arnolfini als bankier een positie kreeg die ertoe leidde dat Filips de Goede hem een belangrijke functie gaf aan het hof, en
 - welk politiek motief Filips de Goede had voor de benoeming van Arnolfini in een ridderorde.

Vroegmoderne tijd

Gebruik bron 4.

Met deze beschrijving kun je een verklaring geven voor het veranderde wereldbeeld in Europa **en** voor de snelle Europese expansie.

- 4p **7** Leg uit, telkens met een verwijzing naar de bron:
- aan welke verandering in het wereldbeeld in Europa de beschrijving bijdraagt, en
 - dat de beschrijving bijdraagt aan de snelle Europese expansie.

In 1521 kwam in Bazel (het huidige Zwitserland) het stadsbestuur, dat tot dan toe bestond uit patriciërs, in handen van de gilden. Het nieuwe stadsbestuur liet het stadhuis herinrichten en daarbij een muurschildering aanbrengen van het verhaal dat Lactantius schreef over koning Sjapoer en keizer Valerianus (zie bron 1).

- 3p 8 Verklaar de keuze voor dit verhaal door:
- uit te leggen dat het uitgangspunt van *bonum commune* paste bij de politieke boodschap die het stadsbestuur wilde overbrengen met dit verhaal, en
 - aan te geven dat de keuze voor dit verhaal paste bij de Renaissance.

Een anekdote:

In 1679 verzochten regenten van het gewest Utrecht aan stadhouder Willem III om tijdens een bijeenkomst de belangrijkste bestuursfuncties in het gewest te verdelen. Hij moest hiervoor briefjes uit een hoed trekken en ongezien uitdelen aan de verschillende regenten. De functie die op het briefje stond werd aan de regent toegewezen.

Met deze anekdote kun je verandering **en** continuïteit aantonen in het bestuur van de gewesten van de Republiek.

- 3p 9 Licht dit toe door:
- aan te tonen dat deze werkwijze oligarchisering versterkte, en
 - uit te leggen welke gewestelijke politieke continuïteit werd gehandhaafd door dit verzoek van de regenten.

Gebruik bron 5.

Dit pamflet is de start van het *committee of correspondence* in Boston.

- 4p 10 Geef aan:
- welke bijdrage *committees of correspondence* leveren aan de Amerikaanse onafhankelijkheidsstrijd, en
 - welke kritiek te geven is op de aangekondigde maatregel vanuit de ideeën van Montesquieu, en
 - met een verwijzing naar het pamflet, welk ander verlichtingsidee het *committee of correspondence* in Boston onderschrijft.

Gebruik bron 6.

Je kunt met deze petitie verschillende kenmerkende aspecten van de achttiende eeuw illustreren.

- 2p 11 Toon dit aan voor **twee** kenmerkende aspecten van de achttiende eeuw.

Gebruik bron 7.

Chataignier geeft een mening weer over een recente verandering in het bestuur van Frankrijk.

- 3p 12 Geef aan:
- naar aanleiding van welke bestuurlijke verandering de prent is gemaakt, en
 - welke mening Chataignier over deze verandering weergeeft, waarbij je je antwoord ondersteunt met een verwijzing naar de prent.

Moderne tijd

Gebruik bron 8.

Twee conclusies:

- 1 *The Liberator* wil de abolitionistische beweging versterken.
- 2 De auteur gaat uit van het burgerlijk gezinsideaal.

4p 13 Geef voor elke conclusie een argument, telkens met een verschillende verwijzing naar de bron.

Drie gegevens over de Taiping-opstand in China:

- 1 Hong, de leider van de opstand, noemde zichzelf 'Hemelse Koning' en liet een paleis bouwen.
- 2 De Taiping bestrafden de handel in en het gebruik van opium met de dood.
- 3 De Taiping werden mede verslagen door een Europees leger onder leiding van een Britse generaal.

2p 14 Verklaar:

- met een van de gegevens dat de Britten het belangrijk vonden de Taiping te bestrijden, en
- met een ander gegeven dat het centrale gezag in China werd verzwakt.

Let op: er blijft een gegeven over.

Een geschiedenis:

In 1868 richtten arbeiders in Amsterdam de vereniging *Bouwmaatschappij tot Verkrijging van Eigen Woningen* op. Arbeiders die lid werden van deze vereniging legden elke week een klein geldbedrag in. Met dit geld werd er grond gekocht en werden huizen gebouwd.

De oprichting van de *Bouwmaatschappij* paste bij de kenmerkende aspecten 'de opkomst van emancipatiebewegingen' en bij 'discussies over de 'sociale kwestie'.

2p 15 Geef voor elk kenmerkend aspect apart aan waardoor de oprichting van de *Bouwmaatschappij* erbij paste.

Gebruik bron 9.

De aanwezigheid van buitenlandse troepen gaat in tegen de Chinese traditie dat alleen de keizerlijke familie en hun bedienden de Verboden Stad mogen betreden.

3p 16 Licht dit toe door:

- vanuit het confucianisme te verklaren dat het iedereen die niet behoort tot de keizerlijke familie verboden is de Verboden Stad te betreden, en
- met een historische gebeurtenis uit 1900 uit te leggen dat de Achtlandenalliantie besluit de Verboden Stad te betreden.

Gebruik bron 9 opnieuw.

Deze foto kan zowel door de Achtlandenalliantie als door de Chinese regering in hun propagandacampagnes worden gebruikt.

- 2p 17 Noem voor de Achtlandenalliantie **en** voor de Chinese regering de boodschap die zij met deze foto kunnen overbrengen.

Gebruik bron 10.

De strijd die de Boniërs aangaan met de Nederlanders past bij 'vormen van verzet tegen het West-Europese imperialisme'.

- 4p 18 Leg uit:
- op welke wijze in dit artikel het Nederlandse gezag wordt onderbouwd, en
 - waardoor de beschreven gebeurtenis het verzet op Celebes niet verminderd zal hebben.

Eind 1925 werd het Verdrag van Locarno getekend. Hierin erkenden Duitsland, België en Frankrijk de grenzen die in 1919 waren vastgelegd in het Verdrag van Versailles. De Duitse minister van buitenlandse zaken zette zich in het bijzonder in voor het tot stand komen van dit verdrag.

- 1p 19 Noem het buitenlands beleid van Duitsland waarbij dit verdrag aansloot.

De volgende gebeurtenissen uit het leven van de Chinese keizer Puyi staan in willekeurige volgorde:

- 1 Mao liet Puyi in een gevangenis heropvoeden tot een communistische modelburger van de pas opgerichte Volksrepubliek China.
- 2 Nadat tijdens de Grote Noordelijke Veldtocht de tombe van Cixi werd verwoest, ontstak Puyi in grote woede en deed uitgebreid zijn beklag.
- 3 Puyi moest zijn paleis verlaten op bevel van de plaatselijke militaire bevelhebber Feng, die daarna Sun Yat-sen naar Peking haalde.
- 4 Puyi werd door Japan benoemd als keizer van Mantsjoerije.
- 5 Sovjettroepen namen Puyi gevangen aan het eind van de Tweede Wereldoorlog.
- 6 Tijdens de Culturele Revolutie werden bezittingen van Puyi, zoals zijn sofa en bureau, in beslag genomen.

- 2p 20 Zet de gebeurtenissen in de juiste chronologische volgorde van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Gebruik bron 11.

Met getuigenis 1 kun je 'het in praktijk brengen van nationaalsocialisme' illustreren.

- 2p 21 Toon dit aan, waarbij je je antwoord ondersteunt met een verwijzing naar de getuigenis.

Gebruik bron 11 opnieuw.

Er worden verschillende getuigenissen over Bendorf verzameld.

- 3p 22 Licht deze getuigenissen toe door:
- hiermee aan te tonen dat de geallieerden werken aan denazificatie, en
 - te beredeneren vanuit getuigenis 1 waardoor de geallieerden kunnen twijfelen aan de betrouwbaarheid van getuigenis 2.

Gebruik bron 12.

Valtman geeft een mening weer over de economie in het Westen en over de politieke verhoudingen in het Oostblok.

- 4p 23 Leg voor beide onderdelen uit welke mening Valtman weergeeft, waarbij je je antwoord telkens ondersteunt met een verwijzing naar de bron.

Gebruik bron 13.

Willy Brandt wil de West-Duitse bevolking overtuigen dat zijn *Ostpolitik* juist is.

- 4p 24 Leg uit, telkens met een andere verwijzing naar de bron:
- welke angst over de *Ostpolitik* Brandt onder de bevolking in de BRD wil wegnemen, en
 - welke doelgroep in de BRD Brandt in dit fragment in het bijzonder toespreekt.

Een geschiedenis:

In 1978 besloten boeren uit het Chinese dorp Xiaogang in de provincie Anhui om land dat gemeenschappelijk werd verbouwd op te delen en elk een eigen deel te bebouwen. De landbouwopbrengsten in Xiaogang stegen daarna spectaculair. In 1979 verdedigde de partijsecretaris van de provincie Anhui de boeren openlijk tegen maoïstische kritiek.

- 2p 25 Geef aan:
- welke maoïstische kritiek kon worden gegeven op het initiatief van de boeren uit Xiaogang, en
 - welke koerswijziging, die kort daarvoor werd ingevoerd in China, door de partijsecretaris van Anhui werd gesteund.

Gebruik bron 14.

Je besluit dit artikel te gebruiken voor een onderzoek naar sociaal-culturele veranderingsprocessen in Nederland in de tweede helft van de twintigste eeuw.

- 3p 26 Licht je besluit toe door aan te geven:
- welk sociaal-cultureel veranderingsproces je met dit fragment kunt onderzoeken, en
 - met een verwijzing naar de bron dat dit artikel ook gebruikt kan worden om het traditionele rollenpatroon te onderzoeken.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.